

Sait Çetinođlu: Kilikya'daki Ermenilerin kıyımı, 'Türk popu'na nasıl malzeme oldu?

Posted on 19/04/2016

Adana'da 1909'da Ermenilere yönelik gerçekleştirilen katliamın ardından, öldürülenlerin anısına yakılan, Ermeni halkının duyduğu acıların bir feryadı olan Adana Ağıdı, bir Türk pop şarkıcısının elinde neye dönüştü?

1909 yılı Jön Türkler için bir dönüm noktasıdır. 31 Mart olaylarıyla Jön Türkler gerçek ajandalarını ortaya koymada eşsiz şans yakalamışlardır. Bu olaylarla diktatörlüklerini ortaya koyma fırsatının yanında, Kilikya'da katliam provası yapma fırsatını da yakalamışlardır. Kilikya'daki katliamda, (1894-96 katliamlarında olduğu gibi) büyük devletler seyirci kalmış, ordu da amaca uygun olarak 'mükemmel' bir şekilde kullanılmıştır. Bu katliam, 1915 trajedisi öncesi olağanüstü bir deneydir. Vahakn N. Dadrian, Ermeni Soykırım Tarihi - Balkanlardan Anadolu ve Kafkasya'ya Etnik Çatışma 1 adlı önemli çalışmasında, Kilikya olaylarını, "soykırım provası olarak gerçekleştirilen eylemler" olarak niteler:

"Jön Türk İttihatçı meşrutiyetçi devrimin aldatıcı niteliği, yaklaşık 25.000 Ermeni'nin kurban

gittiği 1/14 Nisan - 1/27 Nisan 1909 dönemindeki iki aşamalı katliamın başlatılmasıyla ayan beyan ortaya çıktı. Osmanlı başkentinde karşı-devrime kalkışan kalabalıkların tersine, Adanalı Ermeniler İttihatçıların meşrutiyet özgürlükleri ilkelerinin açık ve kimi zaman ateşli savunucuları olarak tanınıyorlardı. Onlar, kimi Jön Türk liderliğine dış bileyen Abdülhamid'in sadık yandaşları, kimi koltuklarını kaybetme endişesi taşıyan eski rejimin bürokratları ve çoğu 'gâvur' tebaanın, eski reyanın kendileriyle eşit olması fikrini sindiremeyen öfkeli pek çok Türk'ü kışkırtma noktasına varıncaya kadar, yeni elde ettikleri özgürlüklerini kendilerinden geçerek kutluyorlardı.

Ayrıca, Adana ve havalisi 1894-96 Abdülhamid devri katliam ve yıkımlarından kurtulmuş olan ender yerler arasındaydı. Şehrin yerlisi Ermeni ahalinin nispi zenginliğiyle birleşen bu olgu, onları fırsat düştüğünde imha edilecek uygun bir hedef haline getiriyordu... 1909 katliamı iki aşamalıydı. İlkinin saldırgan güçler için az çok başarısız olduğu kanıtlanmıştır. Saldırı ihtimalini kestiren birkaç yüz Ermeni genci öz-savunma için silah sağlayıp, strateji geliştirmişti. Sonuçta, sadece saldırıları savuşturup Adana şehrinin Ermeni mahallelerinde oturan çok sayıda Ermeni'yi korumakla kalmamış, süreçte saldırgan güçlere ağır kayıplar da verdimişlerdi. Bu olgu amansız düşmanlar tarafından imha hedefi seçilen gruplar için örgütlü öz-savunma yoluyla caydırıcılığın ya da yumuşatmanın mümkün olduğunu göstermiştir.

Ne var ki, bu gibi girişimlerin başarı ihtimallerinin sınırları da vardır. Silahlı direniş kaynaklarını tüketip mecalsiz kaldıklarında, Ermeniler Mersin yakınlarında İngiltere Konsolosu'nun aracılığında ateşkese mecburen sıcak bakarak silahsızlanmayı kabul etmişlerdi. Bu arada, Türk ordusuna bağlı yeni müfrezeler sözde 'huzur ve sükûnu' yeniden tesis etmek için bölgeye intikal etmişti. Bunun arkasından kan gövdeyi götürmüş, insanlık tarihinin en korkunç ve acımasız kıyımlarından biri yaşanmıştı. Cehennemi felaketin ilk raundunda verdikleri kayıpların büyüklüğü karşısında öfkelenen Türkler, yeni intikal eden askeri müfrezelerin doğrudan desteğiyle, tamamen silahsızlanıp savunmasız kalan Ermenilere hücum ederek, binlercesini kılıçtan geçirip diri diri yakmışlardı. Bu amaçlarla

özellikle seçilen yerler okul, hastane ve kiliselerdi.

Adana katliamının yirmi beş bin Ermeni kurbanının ezici çoğunluğu, aslında kitlesel cinayetin bu ikinci aşamasında öldürülmüştü... Kurban ahalinin iç savunmasızlığı dış savunmasızlık faktörüyle örtüşmüştü. İngiltere, Fransa, İtalya, Avusturya, Rusya, Almanya ve Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere yedi ülkenin savaş gemileri, Adana'ya bağlı liman şehri Mersin açıklarına geldiler. Bunlar harekete hazır muharip deniz piyade birlikleri taşıyan kruvazör ve firkateynlerdi. Ama kurbanların Osmanlı uyrukları olması nedeniyle, bu savaş gemilerinin koruma görevi dışında kaldığından hiçbir müdahale emri verilmedi. Beklenen ve kimi zaman çekinilen müdahalenin gerçekleşmeyişi, faillere sadece rahat nefes aldirmekle kalmayıp, kıyımı daha büyük şiddetle tırmandırmalarını da teşvik etmiştir.”

Adana olayları Ermeni toplumu içinde geniş yankı bulmuş, olayların içyüzünü açıklayan yayınlar yapılmış, birçok inceleme hazırlanmıştır. Bunlar içinde Garabet Çalyan'ın Adana Vakası Hakkında Rapor (İstanbul 1911) ve Artin Arslanyan'ın Adana'da Adalet Nasıl Mahkûm Oldu (İstanbul 1909) da vardır.

Kilikya katliamından şans eseri olarak kurtulan; Haçin'de konuşlanmış bulunan Elbistan Redif Taburu Fahri Eczacısı olarak üstün hizmetleri dolayısıyla 1907 tarihinde Sanayi Madalyası'yla taltifi edilen 2; 24 Nisan 1915'de birçok Ermeni milletvekili, yazar, sanatçı ve düşünür gibi evlerinden alınarak tehciye tabi tutulan, önce Çankırı'ya oradan da Halep'e doğru yola çıkarılan, daha sonra kendisinden bir daha haber alınamayan (Dersaadet'ten [Başkent] Çankırı'ya teb'id edilen [sürgünle cezalandırılan] Eczacı Agop Terziyan'ın menfasının [sürgün yerinin] Halep'e tebdili [değiştirilmesi] talebi 24/N /1333 (Hicrî) tarihlidir³) Hagop Terziyan'ın, “İzmiryants” ödülünü kazanan, ancak İttihat ve Terakki hükümeti tarafından toplatılan Kilikya Faciası (İstanbul 1912) kitabı da önemlidir. Piskopos Museg'in Ermenilere Vurulan Darbe (Boston 1916), Suren Barteveyan'ın Kilikya Vurgunu (İstanbul 1910), Arsaguhi Teotik'in Bir Ay Kilikia'da (İstanbul 1909), 24 nisan 1915'te tutuklanan Ermeni aydınları arasındaki tek kadın olup mucizevi şekilde katliamdan kurtulan,

Zabel Esayan'ın Yıkıntılar Arasında (İstanbul 1911) başlıca incelemeler arasındadır.

Adana faciası aynı zamanda edebiyat, şiir ve ağıtlarda işlenmiştir. Bunlardan biri de Simpad Pürad'in Ermeni halkı arasında Adana Ağıtı olarak bilinen Adana Kıyımı ağıdıdır. Aslı Ermenice olan Ağıt'ın Türkçesi:

ADANA KIYIMI

Ağlasın Ermeniler bu acı kıyıma,
Çöle döndü, görkemli Adana.
Ateş ve kılıç vicdansız talan,
Rupen'in evi ah oldu viran.
Verme artık ışığını ey yüce güneş,
Etrafında sakla yüce yasını.
Güney rüzgarı geçti ülkeden,
Soldu, kurudu çiçek ve ağaç.
Zavalli Ermeniler bir dakikada,
Düştüler vicdansız kılıc altına.
Kilise ve okul alevler içinde,
Binlerce Ermeni öldü hunharca.
Kanunsuz duygusuzlar, yetim bıraktı,
Evladı anasından, gelini damadından,
Alcak Adil ile duygusuz Cavit,
Doydular içip Ermeni kani.
Görkemli Adana boşaldı bitti,
Küllere boğuldu bütün Kilikya.
Sevgili Hacın yaşadı yalnız,
Dondu kaldı Zeytun, bir kaya gibi.
Ateşler içinde üç gün üç gece,
İçerden kılıç, dışardan topla,

Sildiler Ermeniye dñya yüzünden,
Kanlar akıyor berrak sulardan.
Yetmez mi artık bu adilikler,
Ağlayıp sızlayıp taşıdık sonsuz,
Yabancınn evinde güven kaybıldı,
Şrefimizle ölelim bu topraklarda.

Adana'da vahşice öldürülen 30 bine yakın kişinin anısına yakılan, Ermeni halkının duyduğu acıların bir feryadı olan bu ağıt, Seden Gürel adlı bir pop şarkıcısı tarafından melodisine kendi kafasından bir söz yazılıp Sebeğim Aşk adlı bir aşk şarkısına dönüştürülmüştür.